

УДК 351.746.1(477)

В.І. Бунечко,
здобувач Державного науково-дослідного
інституту МВС України

ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ДОВІРИ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті окреслено сучасний етап розвитку наукових досліджень, спрямованих на визначення причин та умов підвищення довіри громадян до правоохоронних органів у цілому і Служби безпеки України зокрема. Визначено напрями, за якими, на думку автора, слід активно здійснювати теоретичні та прикладні дослідження для того, щоб плідно використати їх результати під час кардинальної трансформації діяльності Служби безпеки України.

Ключові слова: Служба безпеки України, довіра громадян, правоохоронні органи, реформування, наукові дослідження.

В статье прослеживаются тенденции современного этапа развития научных исследований, направленных на определение причин и условий повышения доверия общественности к правоохранительным органам в целом и Службе безопасности Украины в частности. Определены направления, по которым, по мнению автора, следует активно осуществлять теоретические и прикладные исследования, с тем, чтобы плодотворно использовать их результаты при кардинальной трансформации деятельности Службы безопасности Украины.

Ключевые слова: Служба безопасности Украины, доверие граждан, правоохранительные органы, реформирования, научные исследования.

Paper traces the trends of the current stage of the development of the research aimed at the determining the causes and conditions of an increasing of public confidence in law enforcement in general and the Security Service of Ukraine – in particular. The trends, which, according to the author, should actively pursue theoretical and applied research in order to make good use of their results in a fundamental transformation of the activities of the Security Service of Ukraine, are defined.

Keywords: the Security Service of Ukraine, trust of citizens, law enforcement, reforming, research.

Останнім часом рівень довіри громадян до всіх правоохоронних органів, у тому числі й до Служби безпеки України, є надзвичайно низьким. Так, за даними Центру соціологічних досліджень Разумкова, в лютому 2005 року повністю підтримували діяльність СБУ 24,3 %, а не підтримували – 18,3 %. У березні 2013 року тих, хто підтримував діяльність цього правоохоронного органу, нараховувалося 18 %, а тих, хто не підтримував – 35,1 % [1]. Зазначені тенденції свідчать про проблеми, які існують зі сприйняттям діяльності Служби безпеки України з боку громадян і обумовлюють актуальність цієї статті, метою написання якої є визначення прогалин, які існують у сфері теоретико-прикладних досліджень взаємодії цього правоохоронного органу з громадськістю та підвищення його авторитету серед населення.

Проблеми довіри громадян до правоохоронних органів, іміджу цих органів досліджувало багато українських і зарубіжних вчених. В.В. Столбова, вивчаючи питання підвищення позитивного іміджу міліції, особливу увагу приділила механізму оцінювання іміджу, який було охарактеризовано нею як систему, що включає визначення: ефективності виконання міліцією завдань боротьби зі злочинністю та забезпечення правопорядку (показники службової діяльності за результатами перевірок); загального рівня довіри населення щодо діяльності міліції (соціологічні дослідження громадської думки); оцінювання іміджу організації за структурними елементами; підсумовування складових іміджу міліції (виведенням загального показника) [2, с. 276–282]. Т.Д. Гаврилюк, досліджуючи адміністративно-правові засади побудови стосунків поліції країн Європи та міліції України з населенням, визначає відмінності між поняттями “взаємодія”, “співробітництво”, “співпраця”, “партнерство”, “громадська думка”, “імідж”, “паблік рилейшнз” та “довіра”, простежує аспекти становлення співпраці міліції/поліції з населенням в історичному контексті, сучасні тенденції їхнього розвитку, визначає характерні особливості процесу взаємодії поліції європейських країн з населенням [3; 4]. В.І. Московець у своїх роботах досліджує взаємодію між населенням і міліцією, розглядає наявні теоретичні підходи до визначення змісту соціальної взаємодії, можливості їх застосування при конструюванні програм щодо взаємозв’язків та співпраці між населенням і міліцією, на основі узагальнення основних форм співпраці між населенням і міліцією обґрунтовує необхідність створення відповідної нормативно-правової бази для співпраці; удосконалення матеріально-технічних умов, інформаційного забезпечення, системи морального та матеріального стимулювання тощо [5; 6]. Автори науково-практичного посібника за редакцією О.Н. Ярмаши “Міліція і населення – партнери” вважають, що негативна громадська думка про правоохоронні органи позначається на особливостях контактів населення з працівниками міліції, що в багатьох випадках спричиняє зниження ефективності діяльності останніх, а це, у свою чергу, призводить до формування негативного стереотипу сприйняття органів внутрішніх справ. При цьому на підставі даних емпіричного дослідження науковці виділяють чотири групи причин негативної громадської думки. Так, недостатню увагу стосовно населення працівники правоохоронних органів (у цьому випадку – міліції) пояснюють поганою матеріально-технічною базою, вимогами до оформлення справ, засиллям паперової роботи, великим навантаженням, що впливає на стан нервової системи. Другу групу причин, що не тільки ускладнює роботу міліції, а й погіршує її взаємовідносини з населенням, становлять економічні причини, що призводять до збільшення рівня кримінальної злочинності, зміну культурних цінностей. Третя група причин містить у собі кадрові питання, зокрема трудність в адаптації новачків, що практично не підготовлені до реальної роботи у зв’язку зі значними розбіжностями теорії і практики, причому найбільші проблеми виникають у випускників юридичних вузів, що мріють про відносно легку і високоприбуткову роботу. До четвертої категорії причин можна відносять недосконалість законодавства, кількісні показники ефективності роботи [7].

Як можна побачити, ці дослідження стосувалися переважно проблематики іміджу в очах громадськості органів внутрішніх справ. Ставлення до інших правоохоронних органів досліджено значно менше. Серед робіт науковців, які торкалися цієї тематики, слід назвати роботи Т.Є. Мироненко, в яких запропоновано своє бачення системи управління взаємодією органів прокуратури з громадськістю як активної цілеспрямованої діяльності означених органів із формування зв’язків з активними верствами населення України, за допомогою яких

створюються умови для удосконалення діяльності органів прокуратури та побудови в Україні громадянського суспільства [8; 9]. Д.І. Єрмаков присвячує свої праці адміністративно-правовому забезпеченню формування позитивного іміджу органів прокуратури, обстоюючи думку, що імідж органів прокуратури – це внутрішній та зовнішній образ, який сформувався у свідомості суспільства або окремих його представників під впливом інформації про рівень, динаміку злочинності та питому вагу розкритих злочинів або в результаті індивідуального сприйняття, та який відображає ставлення громадськості до ефективності та надійності правоохоронної системи в державі, визначає спокій стосовно власної безпеки кожного в суспільстві та особливо сприяє підвищенню та зміцненню громадської правосвідомості та правової культури. Сутність іміджу органів прокуратури полягає в тому, що імідж вміщує в себе уявлення, характеристику, в яких відображені ставлення та оцінка певних сторін діяльності органів прокуратури та їх службовців, які формуються під впливом внутрішніх та зовнішніх соціально-психологічних факторів у громадській думці або в уявленнях окремих осіб [10, с. 337].

Проте, на жаль, проблеми підвищення довіри до Служби безпеки України в науковій літературі відкритого характеру досліджені фрагментарно. Серед таких робіт слід назвати наукові праці В.О. Верхогляда, присвячені аналізу аспектів адміністративно-правового регулювання взаємодії органів Служби безпеки України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю. Автор, зокрема, зосереджує увагу на тому, що наріжним каменем під час розгляду цього питання є необхідність врахування об'єктивно обумовленого антагонізму між громадянським суспільством та державою, представником якої і виступає Служба безпеки України. Цей антагонізм, на його думку, закладено вже у визначенні громадянського суспільства як певного механізму неформального соціального партнерства, який уможливорює здійснення й баланс наявних інтересів. Особливість нинішньої ситуації в Україні полягає в тому, що елементи і блоки громадянського суспільства мають бути створені багато в чому заново. Разом з тим – нові профспілки, повноцінні підприємницькі об'єднання, громадські організації. Серед основних завдань, які Служба безпеки України може вирішувати через партнерство з громадськими організаціями, В.О.Верхогляд виділяє такі: правова освіта, пропаганда чинного законодавства, сприяння вихованню законослухняної громадської позиції; профілактика будь-яких протиправних дій і антигромадської поведінки; інформування широких верств населення про специфіку діяльності органів Служби безпеки України; формування позитивного іміджу системи зазначених органів і її працівників у суспільній свідомості [11, с. 75–80].

Отже, аналіз наукових досліджень, які не мають грифа “таємно”, свідчить, що проблема створення науково-методичного обґрунтування підвищення довіри до Служби безпеки України ще не вирішена. Сьогодні, коли триває активна фаза реформування всіх правоохоронних органів, цей дефіцит наукових досліджень не може не впливати негативним чином на якість нормотворчої роботи. Така ситуація має бути виправлена, оскільки саме довіра як складова легітимації влади постає як рівень підтримки дій влади, надання їй певного кредиту довіри на впровадження визначеного курсу розвитку країни, віра в її спроможність забезпечити сталий поступ і основні блага для суспільства. Масова недовіра, що є наслідком використання найменш ефективних механізмів легітимації, згодом призводить до делегітимації влади або політичної системи в цілому [12, с. 97]. Тому перспективним напрямом наукових досліджень сьогодні має стати вивчення

причин та умов, які сприяють зниженню рівня довіри до Служби безпеки України в цілому, її органів, окремих працівників. Такі причини, виходячи з загально-методологічного підходу до вивчення проблематики відношення населення до правоохоронних органів, можуть носити як зовнішньосистемний, так і внутрішньосистемний характер і бути пов'язані з різними сферами державного життя – політичною, економічною, культурною тощо. Крім того, окремо слід виділити проблему підвищення довіри до діяльності своєї служби самих працівників СБУ, оскільки події останнього часу свідчать про несприйняття низки як загальнонаціональних, так і корпоративних цінностей працівниками правоохоронних органів. Зазначене обумовлює необхідність активного здійснення теоретичних та прикладних досліджень за наведеними вище напрямками, для того, щоб плідно використати їх результати під час кардинальної трансформації діяльності Служби безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціологічне опитування “Чи підтримуєте ви діяльність Служби безпеки України (динаміка, 2005–2013)” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=171.
2. *Столбова В.В.* Організація діяльності підрозділів зв'язків із громадськістю ОВС України щодо взаємодії із засобами масової інформації під час реагування на резонансні події і її роль у формуванні позитивного іміджу міліції / В.В. Столбова // Наука і правоохорона. – 2009. – № 4 (6). – С. 276–282.
3. *Гаврилюк Т.* До питання розмежування понять “взаємодія”, “співробітництво” та “партнерство” у сфері відносин міліції з населенням / Тетяна Гаврилюк // Вісник Академії управління МВС. – 2009. – № 2. – С. 143–151.
4. *Гаврилюк Т.* Становлення відносин між поліцією та населенням у європейських країнах : історичний досвід та сучасні тенденції / Тетяна Гаврилюк // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 3 (15). – С. 56–63.
5. *Московець В.І.* Взаємодія міліції та населення в охороні громадського порядку / В.І. Московець // Вісник Університету внутрішніх справ. – 2000. – Вип. 10. – С. 284–288.
6. *Московець В.І.* Основні форми взаємодії міліції і громадськості в правоохоронній діяльності / В.І. Московець // Вісник Нац. університету внутрішніх справ. – Вип. 13. – С. 36–41.
7. Міліція і населення – партнери / В.О. Болотова, В.І. Московець, В.О. Соболев, Г.В. Попова ; за заг. ред. проф. О.Н. Ярмиша. – Х. : Ун-т внутр. справ, 2000. – 93 с.
8. *Мироненко Т.Є.* Сутність та поняття управління взаємодією органів прокуратури з громадськістю / Т.Є. Мироненко // Our law. – 2006. – № 3 (Ч. 1). – С. 33–39.
9. *Мироненко Т.Є.* Підвищення іміджу органів прокуратури серед населення, як умова вдосконалення їх взаємодії з громадськістю / Т.Є. Мироненко // Південноукраїнський правничий часопис. – 2007. – № 4. – С. 106–108.
10. *Єрмаков Д.І.* Роль та значення управлінсько-виховної роботи з кадровим складом органів прокуратури у формуванні їх позитивного іміджу / Д.І. Єрмаков // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 336–342. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-4>.
11. *Верхогляд В.О.* Пріоритетні функції і повноваження СБУ та їх співвідношення у взаємодії зі структурами громадянського суспільства / В.О. Верхогляд // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 4 (51). Ч. 2. – С. 75–80.
12. *Міщенко А.Б.* Довіра як чинник стабільності політичної системи / А.Б. Міщенко // Дні науки філософського факультету – 2008 : міжнар. наук. конф. (Київ, 16-17 квітня 2008 року) : матеріали доп. та виступів / К. : ВПЦ “Київський університет”, 2008. – Ч. ІХ. – С. 97–99.

Отримано 14.04.2014